

ПРОМІЖНИЙ ЗВІТ

про виконану роботу Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування можливих протиправних дій представників органів державної влади та інших осіб, що могли сприяти порушенню державного суверенітету, територіальної цілісності та недоторканості України і становити загрозу національній безпеці України

Відповідно до Постанови Верховної Ради України від 19 травня 2021 року № 1454-ІХ утворено Тимчасову слідчу комісію Верховної Ради України з питань розслідування можливих протиправних дій представників органів державної влади та інших осіб, що могли сприяти порушенню державного суверенітету, територіальної цілісності та недоторканості України і становити загрозу національній безпеці України (далі – ТСК, Комісія).

Головою ТСК обрано народного депутата України Безуглу Мар'яну Володимирівну (депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ «СЛУГА НАРОДУ»), заступником голови ТСК – народного депутата України Кузьміна Рената Равелійовича (депутатська фракція політичної партії «ОПОЗИЦІЙНА ПЛАТФОРМА - ЗА ЖИТТЯ»).

До складу Комісії обрано таких народних депутатів України: Безгіна Віталія Юрійовича (депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ «СЛУГА НАРОДУ»), Гузя Ігоря Володимировича (депутатська група «Партія «За майбутнє»»), Жмеренецького Олексія Сергійовича (депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ «СЛУГА НАРОДУ»), Завітневича Олександра Михайловича (депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ «СЛУГА НАРОДУ»), Люшняка Миколу Володимировича (депутатська група «ДОВІРА»), Мережка Олександра Олександровича (депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ «СЛУГА НАРОДУ»), Мисягіна Юрія Михайловича (депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ «СЛУГА НАРОДУ»), Хоменко Олену Вікторівну (депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ «СЛУГА НАРОДУ»), Юраша Святослава Андрійовича (депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ «СЛУГА НАРОДУ»).

Події та обставини, які стали підставою для проведення розслідування можливих протиправних дій представників органів державної влади та інших осіб, що могли сприяти порушенню державного суверенітету, територіальної цілісності та недоторканості України і становити загрозу національній безпеці України:

1. Оприлюднені в засобах масової інформації (далі – ЗМІ) повідомлення щодо можливих протиправних дій посадових осіб, які могли призвести до уникнення кримінальної відповідальності членами так званої «приватної військової компанії Вагнера».

2. Оприлюднені в ЗМІ повідомлення щодо можливого надання представниками органів державної влади України та іншими особами, які брали участь в переговорах з посадовими особами держави-агресора і представниками окупаційної адміністрації Російської Федерації в окремих районах Донецької та

Луганської області України (ОРДЛО), державі-агресору сприяння у протиправній діяльності проти основ національної безпеки України.

3. Події біля міста Іловайська Донецької області в період з липня по серпень 2014 року та події, пов'язані з підготовкою і проведенням «Дебальцевської операції» (під час розпочатого в ніч із 17 на 18 лютого 2015 року відходу українських військових підрозділів, які утримували так званий «Дебальцевський виступ»), на предмет можливого надання представниками органів державної влади України та іншими особами державі-агресору сприяння у протиправній діяльності проти основ національної безпеки України та спричинених таким сприянням загроз суверенітетові, територіальній цілісності й недоторканності, обороноздатності, державній економічній безпеці України.

4. Укладення та виконання «Мінських домовленостей» (домовленостей на основі трьох спільних документів сторін-учасниць врегулювання міжнародного збройного конфлікту між Російською Федерацією та Україною в Нормандському форматі: Мінського протоколу від 5 вересня 2014 року; Меморандуму про виконання положень Протоколу за результатами консультацій Тристоронньої контактної групи стосовно кроків, спрямованих на імплементацію Мирного плану Президента України Петра Порошенка та ініціатив Президента Російської Федерації Володимира Путіна від 19 вересня 2014 року; Комплексу заходів щодо виконання Мінського протоколу 11-12 лютого 2015 року), можливе надання представниками органів державної влади України та іншими особами державі-агресору сприяння у протиправній діяльності проти основ національної безпеки України; спричинені таким сприянням загрози суверенітетові, територіальній цілісності й недоторканності, обороноздатності, державній економічній безпеці України.

Відповідно до Постанови Верховної Ради України від 19 травня 2021 року № 1454-IX основним завданням Тимчасової слідчої комісії є вивчення та розслідування фактів щодо можливого надання представниками органів державної влади України та іншими особами державі-агресору сприяння у протиправній діяльності проти основ національної безпеки України, виявлення загроз суверенітетові, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній економічній чи інформаційній безпеці України, а також вжиття заходів для запобігання таким загрозам.

Під час проведення розслідування з питань, що становлять суспільний інтерес, Комісією було затверджено план та порядок роботи, підготовлено і направлено письмові звернення.

Крім того, ТСК було вивчено інформацію з відкритих джерел, матеріали незалежної міжнародної команди розслідувачів і цивільних журналістів «Bellingcat». З архівного зберігання Апарату Верховної Ради України отримано матеріали Тимчасової слідчої комісії з питань розслідування обставин трагічних подій, що призвели до загибелі та захоплення в полон бійців добровольчих батальйонів, а також військовослужбовців Збройних Сил України, Національної гвардії України біля міста Іловайськ Донецької області, яка була утворена згідно з Постановою Верховної Ради України від 04.09.2014 № 1676-VII.

Переважну частину зібраних матеріалів Комісія отримала від уповноважених осіб державних органів зі свідчень, наданих ними під протокол, у тому числі в закритому режимі, з додержанням вимог Закону України «Про державну таємницю», за що надавачі свідчень несуть персональну відповідальність. Комісія мала змогу заслухати представників Офісу Генерального прокурора та слідчих підрозділів Служби безпеки України (далі – СБУ), Державного бюро розслідувань (далі – ДБР) про стан розслідування кримінальних проваджень, що стосуються порушених питань.

Комісією також були запрошені та заслухані громадські діячі й особи, які могли мати доступ до інформації щодо роботи спецслужб.

Комісія за час своєї роботи отримала безпрецедентний для українського парламенту доступ до таємної та цілком таємної інформації і вперше в історії країни ґрунтовно розглянула діяльність розвідувального співтовариства.

В результаті проведеної роботи, на цьому етапі розслідування встановлено наступне:

1. Щодо перевірки оприлюднених в засобах масової інформації повідомлень щодо можливих протиправних дій посадових осіб, які могли призвести до уникнення кримінальної відповідальності членами так званої «приватної військової компанії Вагнера».

1.1. Щодо проведення розвідувальних заходів стосовно так званих «вагнерівців»:

ТСК встановлено, що поняття «спецоперація», про яке йде мова в численних публікаціях ЗМІ в контексті так званої «справи вагнерівців», не вживається в термінології розвідувальних органів України. Це є виключно специфікою діяльності правоохоронних органів та регулюється відповідними нормативно-правовими актами. Натомість розвідувальні органи в своїй діяльності вживають термін «спеціальний (активний) захід».

ТСК підтверджує, що з 2014 року розвідувальними органами України та СБУ проводиться робота з документування участі російських військових і найманців у війні проти України. Ця робота не потребує політичного погодження, є стандартним обов'язком цих структур, здійснюється постійно і не переривається жодним політичним рішенням чи змінами у владі.

ТСК підтверджує, що в рамках цієї роботи проводяться розвідувальні заходи, спрямовані на отримання доказів проти осіб, в тому числі іноземців, які брали участь у війні проти України на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей. Головне завдання — зафіксувати інформацію, яка доводить провину таких осіб; отримати документи, факти й підтвердження про конкретні місця, зв'язки та дії російських військових і найманців. Ці активні заходи також включають різні елементи «оперативної гри».

ТСК встановила, що Головним управлінням розвідки Міністерства оборони України (далі – ГУР МОУ) шляхом розвідувальної діяльності підтверджено присутність з 2014 року в окремих районах Донецької та Луганської областей

декількох російських приватних військових компаній (далі – ПВК), серед яких були «Вагнер» та «МАР». Загальна інформація, зокрема відповідні аналітичні дослідження щодо вказаних компаній, знаходиться у публічному доступі, а також була зазначена у відповіді ГУР МОУ та показаннях його представників.

ТСК констатує, що ПВК «Вагнер» – організація (формування), що існує і діє, в тому числі виконуючи так звані «приватні замовлення» в різних частинах світу, за підтримки та під контролем вищого воєнно-політичного керівництва Російської Федерації.

ТСК встановила факт проведення щодо цих ПВК розвідувальних заходів у період 2018-2020 років.

Зокрема, ТСК встановила, що розвідувальний захід по документуванню осіб, які могли мати відношення до російських приватних військових компаній та брати участь в бойових діях на Сході України, тривав з першої половини 2018 року до початку липня 2020 року з використанням подібного до ПВК «МАР» інструментарію (сайт, символіка тощо) та мав за легенду набір ПВК «МАР» груп осіб для роботи з охорони нафтових об'єктів в Сирійській Арабській Республіці та Ліванській Республіці. Захід було завершено, і його можна вважати успішним: ГУР МОУ було проведено близько 2 тис. «співбесід» з потенційними (передбачуваними) учасниками бойових дій, з яких відібрано близько 500 осіб, які становили оперативний інтерес та з яких ідентифіковано 396 осіб. Слід зазначити, що обговорення з найманцями їхнього переміщення було складовою легендування в ході проведення розвідувального заходу, використовувалось для «вimanювання» інформації (документів) і на той час не передбачало фактичної реалізації.

Опосередкованим підтвердженням того, що розвідувальний захід було завершено, є дані, що було впроваджено легенду, за якою так званий «вербувальник» найманців загинув в Сирії до липня 2020 року, що і стало приводом припинення набору груп.

ТСК наголошує, що задокументовані показання свідків не розходяться з виявленими обставинами в часовому проміжку до літа 2020 року.

ТСК отримала дані, що ГУР МОУ передало СБУ інформацію, яка стосувалася розвідувального заходу 2018-2020 рр., на початку липня 2020 року.

ТСК отримала дані про те, що на одній із оперативних нарад між ГУР МОУ та СБУ було запропоновано організувати контрольоване переміщення 33 осіб (відібраних з 396 ідентифікованих осіб) з території РФ до країни, де існувала б можливість їх офіційного затримання, та прийнято рішення про проведення окремого спеціального активного заходу.

ТСК встановила, що спільний активний захід СБУ та ГУР МОУ почався в кінці червня 2020 року (отже, підлягають спростуванню повідомлення деяких ЗМІ про його багаторічне планування), а саме: після успішного завершення ГУР МОУ розвідувального заходу зі збору інформації, що передував активному. Активний захід передбачав «вimanювання» 33 відібраних найманців з території Російської Федерації, за легендою – до Боліваріанської Республіки Венесуела. З цією метою було введено нового так званого «вербувальника» для групи.

ТСК виявила, що п'ятий Президент України не міг санкціонувати

проведення цього активного заходу, оскільки він був розпочатий в кінці червня 2020 року.

ТСК констатує, що активний захід здійснювався силами лише українських розвідувальних та контррозвідувальних органів. Спеціальні служби США, Турецької Республіки, Великої Британії, Держави Ізраїль, як і будь-які інші, до проведення заходу не залучалися.

ТСК отримала інформацію щодо декількох можливих сценаріїв заходу, зокрема:

1. «Виманювання» групи вищезазначених осіб маршрутом Москва (РФ) – Стамбул (Туреччина) з використанням подальших механізмів міжнародного правового співробітництва для притягнення цих осіб до відповідальності.
2. «Виманювання» групи вищезазначених осіб маршрутом Москва (РФ) – Мінськ (Республіка Білорусь) – Стамбул (Туреччина) з використанням подальших механізмів міжнародного правового співробітництва для притягнення цих осіб до відповідальності.
3. «Виманювання» групи вищезазначених осіб маршрутом Москва (РФ) – Мінськ (Республіка Білорусь). У разі затримання групи в Республіці Білорусь – використання подальших механізмів міжнародного правового співробітництва для притягнення цих осіб до відповідальності.
4. «Виманювання» групи вищезазначених осіб маршрутом Москва (РФ) – Мінськ (Республіка Білорусь) – Стамбул (Туреччина) із застосуванням під час польоту літака над територією України наступних сценаріїв: 1) одному з пасажирів стає зле, в зв'язку з чим йому необхідна екстрена медична допомога; 2) загроза терористичного акту; 3) примусова посадка літака.

1.2. Щодо питання відміни / відтермінування активного заходу:

Наявні дані дають змогу зробити опосередковані висновки, що відбулося відтермінування активного заходу – з 25 липня на 30 липня 2020 року. ТСК не вдалось достеменно встановити, хто і на якому рівні в Україні прийняв рішення про відтермінування.

Разом з тим, ТСК встановила відсутність будь-якої документально оформленої вказівки про відтермінування з боку будь-якої посадової особи. ТСК також не знайшла підтвердження того, що Президент України давав особисті розпорядження керівництву ГУР МОУ відтермінувати активний захід, що засвідчують всі наявні показання заслуханих осіб.

Також встановлено, що керівник Офісу Президента не має повноважень надавати розпорядження керівнику ГУР МОУ щодо відтермінування будь-якого розвідувального заходу.

Встановлено, що Міністр оборони України може санкціонувати певні дії в рамках активного заходу лише в частині, яка стосується додаткового залучення ЗСУ, і не може санкціонувати чи управляти перебігом цього активного заходу в цілому, а тим паче, якщо він проводиться спільно з іншими суб'єктами розвідувального співтовариства.

1.3. Щодо питання можливого витоку інформації / «зриву» активного заходу:

ТСК констатує, що в Російській Федерації та Республіці Білорусь могли знати про окремі процеси, які відбувались в ході реалізації першого розвідувального та другого активного заходів українських спецслужб. Зокрема, ТСК отримала матеріали розвідувального співтовариства про те, що один з 33 найманців наприкінці травня 2020 року спочатку звернувся із заявою до ФСБ РФ, а потім (вже на початку липня 2020 року) передав аналогічну інформацію до ГУ ГШ ЗС РФ, де детально розкрив порядок встановленого ним контакту із «вербувальниками» ПВК «МАР», подальші заходи із «працевлаштування», а також конкретні дії «вербувальників». У своїх заявах він висловив прохання перевірити викладені факти на предмет наявності в діях «вербувальників» ПВК «МАР» складу злочину, передбаченого статтею 359 КК Російської Федерації («Найманство»).

ТСК не знайшла підтвердження, що відбувся витік інформації з української сторони стосовно першого розвідувального та другого активного заходів на будь-якому з їхніх етапів. Зокрема, жодна заслухана ТСК особа не зазначила, що знає про факт подібного витоку.

ТСК встановлено, що всі матеріали, які з'явилися в мережі Інтернет, датовані починаючи з 13 липня 2020 року та походять з СБУ, Офісу Генерального прокурора. При цьому жодного документа розвідувальних органів в публічному доступі немає.

ТСК не вдалося встановити, чи координувалися між собою спецслужби Російської Федерації та Республіки Білорусь, здійснюючи власні активні заходи, чи у той період вони діяли в рамках власних заходів, спрямованих одна проти одної. Проте, враховуючи тривалий термін перебування найманців на території Республіки Білорусь, встановлені особливості роботи білоруських спецслужб, публічні заяви президента Республіки Білорусь того періоду, ТСК вважає, що затримання 33 найманців було очікуваним наслідком роботи білоруської спецслужби в умовах посиленого контррозвідувального режиму напередодні президентських виборів. Слід зазначити факт, що одну особу з групи найманців не було екстрадовано до Російської Федерації разом з іншими членами групи.

ТСК підтверджено, що розмова Президента України з очільником Республіки Білорусь Лукашенко О.Г. відбулася після затримання 33 найманців білоруськими спецслужбами, а саме – 05.08.2020.

1.4. Щодо питання спеціальної операції Російської Федерації з дезінформації.

ТСК констатує, що з моменту затримання групи найманців спецслужби Російської Федерації розпочали спеціальну операцію з дезінформації проти України з метою представити роботу українських спецслужб, органів державної влади в негативному світлі, нівелювати їх результати, висвітлити як невдалі, викликати внутрішню дестабілізацію та спровокувати недовіру до інституцій держави.

ТСК встановила, що вирішальний інформаційний вплив на розпалювання

внутрішнього суспільно-політичного конфлікту навколо тематики мали російські інформаційні джерела.

ТСК не виключає, що могло мати місце поєднання окремих елементів російської спецоперації проти України та окремих елементів політичної кампанії в Україні, яка супроводжувала ці події.

1.5. Попередні висновки та рекомендації ТСК:

ТСК встановила, що правоохоронними органами та прокуратурою України було зроблено все необхідне для екстрадиції затриманих найманців з території Республіки Білорусь, але підготовка відповідних документів для екстрадиції почалась вже після того, як найманців було затримано в Республіці Білорусь, що призвело до втрати часу та могло негативно вплинути на результати спроб екстрадиції в рамках механізмів міжнародного правового співробітництва для притягнення цих осіб до відповідальності.

ТСК констатує незадовільність роботи правоохоронних органів із розслідування кримінальних проваджень.

Кримінальне провадження Державного бюро розслідувань:

- № 62020000000000665 від 19.08.2020 за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 382 КК України, що об'єднало також наступні кримінальні провадження:

- № 22020000000000213 від 08.09.2020 за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 387 КК України. Внесено - СБУ.
- № 22020000000000250 від 29.10.2020 за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 111 КК України. Внесено - СБУ.
- № 62020000000000945 від 20.11.2020 за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 396 КК України. Внесено - ДБР.
- № 62020000000000946 від 20.11.2020 за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 364 КК України. Внесено - ДБР.
- № 62020000000000990 від 14.12.2020 за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 328 КК України. Внесено - ДБР.
- № 6202000000001026 від 30.12.2020 за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 328 КК України. Внесено - ДБР.

ТСК рекомендує Офісу Генерального прокурора взяти на окремий контроль розслідування зазначених кримінальних проваджень, щомісячно звітувати про їх результати на засіданні ТСК.

ТСК рекомендує направити до Інтерполу та відповідних органів держав-партнерів усі отримані нові дані щодо російських військових, найманців,

співробітників спецслужб та розвідки, які брали / беруть участь в активних заходах та (або) у війні проти України й інших держав.

ТСК рекомендує правоохоронним органам України в межах своїх повноважень проаналізувати наявні факти щодо дезінформаційної активності Російської Федерації та її скоординованості з діями окремих суб'єктів в Україні.

ТСК рекомендує удосконалити законодавство України та систему підзаконних та відомчих актів, що регулюють діяльність розвідки та контррозвідувальні заходи, а також діяльність тимчасових слідчих комісій Верховної Ради України.

ТСК вбачає необхідність у посиленні парламентського нагляду і контролю за розвідкою, зокрема, – створенні Комітету Верховної Ради України, до предмета відання якого буде віднесено питання забезпечення контрольних функцій Верховної Ради України за діяльністю розвідувальних органів відповідно до Закону України «Про розвідку».

ТСК рекомендує збільшити видатки Державного бюджету України на розвиток сектору безпеки для забезпечення модернізації роботи розвідки.

ТСК продовжить роботу із перевірки подій та обставин, які стали підставою для проведення розслідування.

2. Щодо комплексного вивчення питань, пов'язаних з подіями біля міста Іловайська Донецької області в період з липня по серпень 2014 року та подіями, пов'язаними з підготовкою і проведенням «Дебальцевської операції» (під час розпочатого в ніч із 17 на 18 лютого 2015 року відходу українських військових підрозділів, які утримували так званий «Дебальцевський виступ»), на предмет можливого надання представниками органів державної влади України та іншими особами державі-агресору сприяння у протиправній діяльності проти основ національної безпеки України; сприяння у протиправній діяльності проти основ національної безпеки України та спричинених таким сприянням загроз суверенітету, територіальній цілісності й недоторканності, обороноздатності, державній економічній безпеці України.

ТСК встановила, що іловайська трагедія мала не лише важкі військові, але й не менш важкі політичні наслідки для країни. Вона стала фоном зустрічі президентів України і Російської Федерації, що відбулася 26 серпня 2014 року в Мінську і, значною мірою, визначила підписання 5 вересня 2014 року «Мінських домовленостей», які неоднозначно сприймаються як мешканцями тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей, так і мешканцями всієї України, а також прийняття 16 вересня того ж року не менш спірного Закону України «Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей».

ТСК вважає, що основними причинами, які призвели до іловайської трагедії, є неналежна організація оборони країни як системи політичних, економічних, соціальних, військових, інформаційних, правових, організаційних та інших заходів щодо захисту держави в умовах збройної агресії.

ТСК визначила наступні чинники, які значною мірою зумовили іловайські події:

а) невведення воєнного стану, що призвело до дезорганізації управління військовими діями;

б) помилкові кадрові рішення і дії політичного і військового керівництва;

в) невжиття політичним і військовим керівництвом вичерпних заходів щодо деблокування іловайського угруповання та організації коридору для виведення українських військ з оточення, результатом яких стала втрата сотень людських життів.

ТСК встановила, що керівництво Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних Сил України часів іловайської трагедії систематично протидіяло та блокувало роботу попередньої Комісії Верховної Ради України з цього питання, незважаючи також на неодноразові звернення попередньої ТСК з цього приводу до колишнього Президента України.

ТСК продовжить роботу із перевірки подій та обставин, які стали підставою для проведення розслідування.

По закінченню роботи ТСК Верховній Раді України буде підготовлено пропозиції щодо законопроектів, висновків та інші матеріали, з якими буде ознайомлено народних депутатів України.